

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาบุคคล สังคมและประเทศคือการศึกษา การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนไปพัฒนาประเทศ การที่จะพัฒนาประเทศให้ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรในประเทศเป็นสำคัญ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างตระหนักในความสำคัญของประชากรของประเทศ และถือว่า "คน" เป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าของประเทศชาติ เพราะหากชาติใดมีประชากรที่มีคุณภาพดี คือ มีความรู้ ความสามารถ ก็สามารถที่จะนำพาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ ตาหนักจิตรคารโหลฐาน ซึ่งผู้วิจัยขออัญเชิญมาตอนหนึ่งว่า

...การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะคิด ค่านิยมและคุณภาพของบุคคล เพื่อให้มีพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว ได้ผลแน่นอน และรวดเร็ว... (พระบรมราชโองการ, 2520)

การให้การศึกษาแก่ประชากรของประเทศ จึงเป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศทั้งปวง การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของคนจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาดังที่อนันต์ ครูแก้ว (2525) กล่าวไว้ว่ากระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคน คือกระบวนการทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ เป็นบริการที่รัฐต้องมีหน้าที่และความพยายามจัดให้ประชาชนอย่างเต็มที่โดยสนับสนุนให้ประชากรทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ เพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพ

ตามควรแก่วัยและสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ประชากรได้มีความรู้ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต และเป็นพื้นฐานการศึกษาทุกระดับ โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา ดังที่สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) กล่าวว่าโรงเรียนเป็นองค์กรที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติ (Operation unit) เป็นหน่วยงานที่นำนโยบาย เข้ามาหมาย จุดประสงค์ของการศึกษาและหลักสูตรมาสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผล โรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผล จิตต่ออาไท (2526) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่กล่าวว่าโรงเรียนประถมศึกษามีหน้าที่จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วจุดมุ่งหมายของการมีโรงเรียนโดยส่วนรวมคือการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยมีความสุข นั่นคือคุณภาพที่พึงประสงค์ ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และสุขภาพอนามัยที่ดี

คุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน นั่นหมายถึงประสิทธิภาพของตัวครูเป็นสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร เป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานด้านการศึกษาตามนโยบายและหลักการศึกษารัฐ

สำหรับสถานศึกษาต่าง ๆ บุคคลที่จะรับผิดชอบร่วมกันพัฒนางานด้านการศึกษาประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

1. ฝ่ายบริหาร ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อาจแบ่งย่อยเป็นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริหาร ทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผน สั่งการ ควบคุม ติดตาม ตลอดจนประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย ให้การสนับสนุนแก่ทุกฝ่าย ทั้งด้านการเงินวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

2. ฝ่ายปฏิบัติการสอน ได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาตัวผู้เรียน สามารถกำหนดทิศทางและมีอิทธิพลโดยตรงต่อตัวผู้เรียน ฉะนั้นบทบาทของครูแต่ละคนจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กจะพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ครูจึงต้องร่วมมือกัน

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามธรรมชาติของแต่ละวิชา เนื้อหา การวัดผลและการประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คุณภาพของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพของการศึกษา

3. ฝ่ายสนับสนุนการสอน ฝ่ายนี้ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงแต่มีบทบาทที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาได้พัฒนาไปตามที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการสอนมุ่งหวัง ได้แก่ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายพัสดุ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายบรรณารักษ์ ฝ่ายอนามัยโรงเรียน ฝ่ายกิจกรรม เป็นต้น (ประเจตน์ สิงสถิตย์, 2532)

โรงเรียนกับครูจึงเป็นสิ่งที่ต้องคู่กัน ต่างเป็นตัวบ่งชี้ซึ่งกันและกัน กล่าวคือถ้าโรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้าก็จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของครูในโรงเรียนนั้นว่ามีคุณภาพดี บุคคลทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายปฏิบัติการสอนและฝ่ายสนับสนุนการสอน ซึ่งหมายถึงครูทุกคนในโรงเรียน จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ประสานความร่วมมือกันทุกฝ่าย จึงสามารถกล่าวได้ว่า คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการบริหาร การสอน และการจัดการของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีระบบการบริหาร การจัดการ และการสอนที่ดีย่อมนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลที่ดีเช่นกัน

ในด้านคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการศึกษาค้นคว้า การวิจัยของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ พบว่าปัญหาคุณภาพของนักเรียนมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ (3530) ได้รวบรวมและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าคุณภาพของการประถมศึกษายังไม่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะของนักเรียน ยังไม่บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร ปัญหาของการประถมศึกษาที่มีทั้งปัญหาที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของระบบการศึกษา เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม วัฒนธรรม และปัญหาในระบบการศึกษาโดยตรง เช่น ประสิทธิภาพของการปฏิบัติ ความขาดแคลนและความไม่เสมอภาค

ชาอุทัย อาจิสมาจาร (2533) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทําให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำว่ามีสาเหตุมาจาก

1. การเตรียมความพร้อมทางบ้าน เด็กยังไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างเพียงพอที่จะเข้าโรงเรียน ภูมิหลังทางสติปัญญาอาจจะยังไม่เหมาะสมกับประสบการณ์ในโรงเรียน

2. ภาษาที่เด็กใช้ในบ้านต่างไปจากภาษาในโรงเรียน การพูดที่คล่องแคล่ว มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ผ่านการอ่านและการเขียน

3. การสนับสนุนจากผู้ปกครอง เด็กที่ประสบความสำเร็จในการเรียน คือ เด็กที่มีผู้ปกครองให้การสนับสนุน เด็กหลายคนไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองอย่างเพียงพอ ด้วยเหตุผล ผู้ปกครองอาจจะไม่ใส่ใจในผลการเรียนของเด็ก หรือไม่รู้ว่าสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อทำให้เด็กประสบความสำเร็จ อาจเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ความรู้ของผู้ปกครองที่จะปฏิบัติสัมพันธ์กับครูจึงขาดหายไป

4. ความกดดันทางเศรษฐกิจ ผู้ปกครองที่มีความกดดันทางเศรษฐกิจอาจทำให้มีความกดดันต่อการเข้าโรงเรียนของเด็ก การให้ช่วยเหลืองานในบ้าน ในร้านา ดูเหมือนจะมีน้ำหนักมากกว่าการให้เด็กเข้าโรงเรียน

5. เจตคติทางวัฒนธรรม เจตคติทางบวกต่อการศึกษารวมของชุมชน มีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของเด็ก

6. โปรแกรมการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำอาจมีผลมาจากโปรแกรมการศึกษาที่ไม่ดี รวมถึงครูไม่มีคุณภาพ วิธีการสอนไม่ดี หลักสูตรไม่เหมาะสม

7. ถ้าการบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จแล้วในด้านต่าง ๆ เช่น ขาดแคลนครู ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม ผลสัมฤทธิ์ก็ย่อมอาจสูงขึ้นได้

นอกจากสาเหตุที่ทําให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำทั้ง 7 ประการดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีผลการวิจัยที่พบว่าสาเหตุอื่น ๆ อีกหลายประการ ตัวอย่างได้แก่จากการศึกษาของเฮย์เนแมนและลอคซี่ (HEYNEMAN & LOXEY, 1982) และฟูลเลอร์ (FULLER, 1987) พบว่าทรัพยากรทางการศึกษา ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือแบบเรียน และครูที่มีคุณภาพมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาของประเทศที่กำลังพัฒนา ในด้านการดำเนินงานของผู้บริหาร นพพงษ์ บุญจิตรกุลย์ (2529) กล่าวว่าพฤติกรรมของผู้นำในการทำงานแต่ละวันมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งที่จะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน ความศรัทธาและความเชื่อในตัวผู้นำ จะเป็นผลให้บุคคลในหน่วยงานร่วมกันทำงานได้ผลดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเขวง ชื่นประโคน (2528) ที่พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือขวัญและความพึงพอใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากก่อให้เกิดความตั้งใจ กระตือรือร้น และมีความพยายามมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ ในด้านการสอนของครู จากการศึกษาของ

สิริเพ็ญ เอมละออง (2531) พบว่าครูประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการและการใช้เอกสาร
หลักสูตร ครูมีภาระกิจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน ครู
ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ในด้านนักเรียนและผู้ปกครอง พบว่าอุปสรรคในการ
เรียนรู้ของเด็กคือความยากจน ขาดความพร้อมของเครื่องเขียนแบบเรียนและอุปกรณ์
การศึกษา นอกจากสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวแล้ว การอบรมเลี้ยงดูก็นับว่าเป็นสิ่ง
สำคัญ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังผลการวิจัยของสำนักงาน
คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2523) อุทัย ตั้งคำ (2529) อรพินทร์ รุขม
และคณะ (2531) พบว่า การอบรมเลี้ยงดู ภูมิหลังของบิดา มารดา สภาพเศรษฐกิจ
ความพร้อมของโรงเรียน และการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียน

ในต่างประเทศได้มีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวตัดสินระดับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียน ตัวอย่างได้แก่ โรเบิร์ต เจ ฮาวิก เอิร์ท และเบอร์นีส แอล
นิวกราทเทน (Robert J. Harvighurt and Bernice L. Neugrater 1969) พบว่า
มี 4 ด้านคือ

1. ปัจจัยด้านความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Inborn ability)
2. ปัจจัยด้านชีวิตและการอบรมในครอบครัว (Family life or Family ability)
3. ปัจจัยด้านคุณภาพของโรงเรียน (Quality of the schooling)
4. ปัจจัยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองหรือระดับความมุ่งมาดปรารถนา (Self Concept or Aspiration level) ซึ่งสอดคล้องกับแอนนอนาสตี (Ann Anastase, 1968) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านสติปัญญา ซึ่งได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัวของนักเรียน ครู โรงเรียน ขนาดของโรงเรียน และปัจจัยที่ไม่ใช่สติปัญญาอื่น ๆ อีก

จากแนวคิดและผลการวิจัยที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนของนักเรียนได้แก่

1. ปัจจัยด้านโรงเรียน
2. ปัจจัยด้านครูใหญ่และการบริหารโรงเรียน
3. ปัจจัยด้านครู

4. ปัจจัยด้านนักเรียนและผู้ปกครอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (An Ethnographic Study)

มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัย หรือองค์ประกอบที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ตัวอย่างได้แก่ ยาวใจ พงษ์บริบูรณ์และคณะ (2522) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดขอนแก่น ทรงพล วายโรสภา (2530) ปัจจัยที่มีผลต่อการสอนสังคมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทศพล สังข์ทิตน (2532) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เป็นต้น งานวิจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทในการสำรวจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ต้องพิจารณาปัญหาตามตัวแปรที่กำหนด จึงไม่สามารถสะท้อนปัญหาตามความจริงได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ข้อค้นพบและข้อสรุปจากรายงานการวิจัยดังกล่าว จึงมักออกมาในรูปของการประเมินโดยมีตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้เฉพาะและแสดงความสัมพันธ์ทางปัจจัยต่าง ๆ กับตัวบ่งชี้ เช่น คะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยไม่อาจระบุสาเหตุของข้อปัญหาที่แท้จริงได้ และไม่สามารถให้รายละเอียดถึงกระบวนการการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรมีการนำวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (An Ethnographic Study) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาช่วยศึกษาปัญหานี้ โดยเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ใช้เวลานานในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยอาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการสังเกตสังคมทั้งหมดในภาพรวม (สาลี ทองธิว, 2535) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึก (Indepth study) มีความซับซ้อน และความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียนและผู้ปกครอง เพราะวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นไปของคนในสังคมเป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่ง (สาลี ทองธิว, 2535) ที่จะทำให้นักมองเห็นภาพรวม และได้ศึกษาปัญหาอย่างเจาะลึก ได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพของการประถมศึกษา ทั้งด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานว่ามีสภาพการใดอย่างไร มีสาเหตุมาจากปัจจัยใดบ้าง ปัจจัยด้านโรงเรียน ครูใหญ่และการบริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างของนักเรียนอย่างไร เพื่อได้ทราบ

สาเหตุที่แท้จริง เป็นผลให้สามารถแก้ปัญหาห้บรรลุผลตามต้องการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านโรงเรียน ครูใหญ่ และการบริหารโรงเรียน ครู
นักเรียนและผู้ปกครอง ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำของนักเรียนในโรงเรียนบ้าน
ป่อน้ำใส

คำถามในการวิจัย

1. ทาามนักเรียนจึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในสภาพที่โรงเรียนมีความ
พร้อมทางด้านจำนวนบุคลากร อาคารสถานที่ และงบประมาณ
2. ปัจจัยด้านกายภาพของโรงเรียนเป็นอย่างไร มีผลต่อการดำเนินงานของ
บุคลากรในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างไร
3. สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่เป็นอย่างไร มีผล
ต่อการปฏิบัติงานของครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างไร
4. พฤติกรรมการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมการสอนของครูเป็นอย่างไร มีผล
ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างไร
5. สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวนักเรียนเป็นอย่างไร มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนของนักเรียนอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขตดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (An Ethnographic
Study)
2. การเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเป็น
ตัวอย่างประชากร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 1
คน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาที่ 3 และ 5 จำนวน 2 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
และ 5 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำห้องเรียนละ 3 คน รวม 6 คน และ ผู้ปกครองของ
นักเรียน 6 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิชาการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นหลัก โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติงานภาคสนาม ติดต่อกันเป็นระยะเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2536 มีนาคม 2537

4. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดำของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านโรงเรียน ประกอบด้วย

- สภาพทั่วไปของโรงเรียน สภาพท้องถิ่น
- แผนบริหารงานและโครงการ
- การหาและการใช้เงินนอกงบประมาณ
- การช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ
- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4.2 ปัจจัยด้านครูใหญ่ ประกอบด้วยสภาพการดำเนินงานของครูใหญ่

- การใช้เวลาในการปฏิบัติงานของครูใหญ่
- การบริหารงานวิชาการ
- นัยบาย เป้าหมาย
- การนิเทศ การติดตาม การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู
- การจัดสรรบุคลากร
- การจัดสรรงบประมาณ
- การสร้างขวัญและกำลังใจ
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูใหญ่กับครู และชุมชน
- เจตคติต่องานในอาชีพครู

4.3 ปัจจัยด้านครู ประกอบด้วย ภารกิจและการปฏิบัติการสอน ปริมาณงานในความรับผิดชอบ

- ทักษะการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การใช้สื่อประกอบการสอน บรรยากาศในการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล
- การช่วยเหลือเด็กเรียนช้า

- ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน
- การใช้เวลาในการปฏิบัติงานของครู
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูใหญ่และชุมชน
- เจตคติต่อการจัดการของครูใหญ่ และงานในอาชีพครู

4.4 ปัจจัยด้านนักเรียนและผู้ปกครอง

4.4.1 ด้านนักเรียน ประกอบด้วย

- สภาพครอบครัว
- ความพร้อมของเครื่องเขียนแบบเรียน
- ความตั้งใจเรียน การขาดเรียน
- ความรู้ความสามารถ
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- พฤติกรรมการแสดงออก
- สุขภาพ ภาวะโภชนาการ
- การใช้แรงงานจากผู้ปกครอง
- ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- เจตคติต่อครูและโรงเรียน

4.4.2 ด้านผู้ปกครอง ประกอบด้วย

- สภาพครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ
- วุฒิทางการศึกษา
- ความต้องการและความคาดหวังเกี่ยวกับ
อนาคตบุตร
- ความพอใจในคุณภาพนักเรียน
- เจตคติต่อการศึกษาและครู

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำของนักเรียน หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการเรียนของนักเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครูใหญ่ และการบริหารโรงเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียนและผู้ปกครอง

ปัจจัยด้านโรงเรียน หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วย สภาพทั่วไปของโรงเรียน สภาพท้องถิ่น โครงการและแผนปฏิบัติงาน การหาและการใช้เงินนอกงบประมาณ การช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปัจจัยด้านครูใหญ่และการบริหารโรงเรียน หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วยสภาพ การดำเนินงานของครูใหญ่ ได้แก่ การใช้เวลาในการปฏิบัติงาน การบริหารงานด้านวิชาการ นโยบาย เป้าหมาย การนิเทศ การติดตามการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู การจัดสรร บุคลากร การสร้างขวัญและกำลังใจ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูใหญ่กับครูและชุมชน เจตคติต่อ งานในอาชีพ

ปัจจัยด้านครู หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วยภารกิจและสภาพการปฏิบัติการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูใหญ่และชุมชน เจตคติต่อการจัดการของครูใหญ่และงานในอาชีพ ครู

ปัจจัยด้านนักเรียนและผู้ปกครอง หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียน ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมการแสดงออก ความตั้งใจเรียน การ ขาดเรียน ความพร้อมของเครื่องเขียนแบบเรียน ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เจตคติต่อครู และโรงเรียน สุขภาพและภาวะโภชนาการ การใช้แรงงานจากผู้ปกครอง ฐานะทาง เศรษฐกิจ สภาพครอบครัว วุฒิทางการศึกษาของผู้ปกครอง ความต้องการและความคาดหวัง เกี่ยวกับอนาคตบุตร ความพึงพอใจในคุณภาพของนักเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนของนักเรียนเฉลี่ยทุกกลุ่ม ประสพการณ์ซึ่งได้จากการทดสอบปลายภาคเรียน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 3, 5 และการ ทดสอบปลายปี ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4, 6

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวน นักเรียน 120 คนลงมา โดยใช้สถิติตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2531

ความจำกัดในการวิจัย

1. ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาที่ทำในรูปแบบการศึกษา โดยที่ผู้วิจัย เลือกศึกษาเพียงโรงเรียนเดียวไม่อาจนำไปอ้างอิงกับกรณีอื่น ๆ ได้ทุกกรณีการนำข้อค้นพบ ไปใช้ ควรใช้ดุลยพินิจประกอบการพิจารณา จึงจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2. การวิจัยชนิดนี้กินเวลาและทำได้เฉพาะกรณี ไม่อาจทำกับประชากรทั้งหมด

เพราะฉะนั้นจึงไม่เหมาะที่จะทำถ้าทรัพยากรจำกัด และมีประชากรที่จะต้องศึกษาเป็นจำนวนมาก

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่าของนักเรียนในโรงเรียนบ้านป่อน้ำใส ถือว่าเป็นข้อมูลที่ได้จากสภาพความเป็นจริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้เห็นสภาพการนำหลักสูตรประถมศึกษาไปใช้ในโรงเรียนตามความเป็นจริง นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ทราบสาเหตุ ที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทำให้สามารถแก้ไข ปรับปรุง และวางแผนการจัดการประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป
3. เป็นประโยชน์แก่ ครูผู้สอนและผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ กล่าวคือ เมื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่าของนักเรียนก็สามารถจะแก้ปัญหาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น